

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на тема

Лайбниц и проблемът за органичното тяло

за присъждане на научно-образователна степен „доктор”

на **Лидия Боянова Кондова**,

докторант към катедра „История на философията”

Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Дисертацията, материалите към нея и предварителните процедури отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, на действащия Правилник за приложението му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”. Лидия Кондова е положила с отличие задължителните изпити, приключила е в срок обучението си; вътрешната защита бе проведена на редовно заседание на катедра „История на философията“, която предложи откриване на процедура по защита на дисертационния труд без нужда от доработка; в законовия срок са решени на Факултетния съвет на Философски факултет за избор на жури и провеждане на защита.

Дисертацията е продължение на научните интереси на Лидия Кондова от студентските години, както и на обучението ѝ в магистърски и докторантски програми на СУ „Св. Климент Охридски“, неизменно завършващи с най-високи резултати: Лидия Кондова е носител на отличията на СУ „Св. Климент Охридски“ за студент, изследовател и преводач за 2012 г. и докторант на годината за 2016 г. Тези интереси се развиват с нарастваща задълбоченост с участието в различни научно-образователни проекти, резултат на един от които са преводите за четириезичното издание на *Монадологията, Принципите на природата и благодатта, основани на разума* и свързените с това текстове от *Теодицея* на Лайбниц, Изток-Запад, София, 2016. Предговорът към това издание – *Монадологията: ontotheologia more stereometrico в биографичен контекст* - е и единствената ни съвместна публикация; тя не представлява част от дисертацията, която е напълно оригинален авторски труд, основан на собствени изследвания и примерно реферирание и позоваване на ползваните източници.

Част от дисертационните изследвания са проведени за два семестъра по програма „Еразъм“ в университета в Бон. Основни моменти от дисертацията са публикувани в

статии Leibniz and the Fear of Incompetence: A Story from the History of Medicine, *Philosophia*, vol. 18, 2017, стр. 49 – 58; Контекстуални и теоретически аспекти на учението за естествената машина на Г. В. Лайбниц, *Философски алтернативи*, vol. 1, 2017, стр. 59 – 73; Лайбниц и „Лайбниц“. Опит за онагледяване на понятието за концептуален персонаж, *Philosophia*, vol. 12, 39 – 49; Монада и ноумен. Монадологията на Лайбниц и критиката на Кант, *Philosophia*, vol. 2, 2012, 205 – 259. Към това се прибавят и множеството доклади на наши и международни научни форуми: Оправдание на реалността на телесната субстанция във философията на Лайбниц срещу „фантастичната приказка“ на монадологията „125 години университетска философия в България“, София, 2017 (под печат); How we Should, Could and Are Allowed to Treat the Animal Body? Leibniz and the Ethics of the Life Sciences „Bioethics in Context IV: Philosophy and Life Sciences in Dialogue. Theoretical and Practical Questions“, Китен, 2017 (под печат); Leibniz and the Fear of Incompetence: A Story from the History of Medicine „What were the early moderns afraid of?“, Антверпен, 2017. Лайбниц и машината на квазивечното движение „Лайбниц: 300 години безсмъртие“, София, 2016. Лайбниц и „Лайбниц“. В това отношение са надхвърлени минималните изисквания според измененията от 05.05.2018 г на Закона за развитие на академичния състав.

Това, както и други публикации от историко-философско естество, дават представа за извънредно високите изследователски качества на Лидия Кондова. Те намират отражение и в преподавателската ѝ работа като хоноруван асистент по *Немска класическа философия* в спец. Философия и *Модерна култура: Ренесанс и Реформация* в спец. Културология на СУ „Св. Климент Охридски“, както и като стажант-редактор в изд. Критика и хуманизъм и Интернет-редактор в Гьоте Институт, София. За всичко това несъмнено допринасят лични качества като амбициозност при поставяне на цели, стриктност в работата по изпълнението им, способност за концентрация и отлична езикова подготовка, която Лидия Кондова непрекъснато задълбочава.

2. Структура и основни моменти в дисертацията

Дисертацията *Лайбниц и проблемът за органичното тяло* е развита на 200 страници; библиографската справка точно представя ползваните съчинения и в първичната, и във вторичната литература с над 400 заглавия на латински, френски, немски, английски, руски и български езици в 137 позовавания и пояснения под линия. Някои от тези бележки имат напълно самостоятелно значение и биха могли да се развият като отделни теми в приносни статии и дори монографии – напр. бележките на стр. 40 за влиянието на историческия контекст, за индивидуализацията на позицията и атомите на

стр. 43, за субстанциалната връзка на стр. 53, за метафизическото обяснение на стр. 60, за формите на стр. 73-74, за естествените феномени и целевата причина през Аристотел и Декарт и стратегията на Новите опити на Лайбниц на стр. 93, 103, 109, за видовете тела, теоретическата, етическата и техническата възможност за различни интервенции – от стр. 175 нататък.

Това допринася за богатството на изследването, което иначе е поднесено със завидна методическа прегледност, която дисциплинира огромен и разхвърлян от самия Лайбниц материал от всички области на знанието и неговите преплитащи се интереси, лични мотиви и страсти. Несъмнено за това причина е и познатият досега Лайбницов архив, който Лидия Кондова представя чрез темата „органична тяло“ за пръв път така прегледно. Тя е сред малцината изследователи не само у нас, които познават този огромен архив и в ширина, и в дълбочина, като умее недогматично да представя различните тълкувания и особено тези от последните двадесетина години. В това е и един от рядко споменаваните, но важни приноси: реферирането, а на места и преводът на важни моменти от тая архив, свързани с темата, които за пръв път се анализират в дисертацията и стават достъпни на български изследователи. За разлика от множество историко-философски дисертации у нас, които обикновено изпадат в самовнушението за непосредствен контакт с „класика“ и пренебрегват съвременния изследователския контекст, Лидия Кондова представя тъкмо последния не само с оглед на основната си тема, но и по посока на разбирането на едно влиятелно и разностранно дело.

Методологически в това отношение тя следва Лайбниц, който вплита в изследванията си най-различни теми, за да изпълни девиза си за единение на теория и практика; метафорично казано това е полифоничен метод, прегледно представен в схема, чиято основа е комплексен предмет, „духовен атом, отразяващ цялата вселена“.

Работата е изключително прегледна и добре композирана, изложена е на ясен, енциклопедично разбираем език и за читатели без специална философска или научна подготовка. В увода, теоретичния обзор и всяка от трите глави се върви по реда „историко-философски контекст – ретроспективно представяне на темата за органичното тяло от различни изследователи – анализ на първични и вторични текстове – изводи-заключения“; в последните се изразява собственото гледище, което в повечето случаи е свързано с постановка за решение на съвременни проблеми с ясно защитена теза. Това обаче не означава, че имаме насилствена модернизация на възгледи от 17-18 век, а пълно съответствие с основната тема за „органичното тяло“, която „монадично“ събира „калейдоскопичните“ Лайбницови интереси. Много от съвременните проблеми

на науките, технологиите и тяхната преценка от всякакво гледище в широкия диапазон от селскостопански и минни машини през компютърна техника до етически проблеми на трансплантационната хирургия биха били невъзможни без делото на Лайбниц. Затова е разбираем стремежът на Лидия Кондова да даде достатъчни основания за преоценка на традиционното представяне на Лайбниц в рамките на рационалистическо-идеалистическата доктрина и особено на класическия немски идеализъм, отнасящ се критично към него тъкмо поради пренебрегването на моментите, които винаги имат и пряка прагматична цел. Работата се мотивира чрез „нуждата от една нова трактовка на проблема в рамките на съвременната световна изследователска традиция и липсата на тълкуване на това Лайбниново учение в българската научна общност“, които трябва да обосноват и основната теза: имаме „завършено учение за органичното тяло, в рамките на което единството (или индивидуалността) и активността (или развитието) са гарантирани от реалността на телесната субстанция, разбрана посредством метакатегорията живот като резултат от въвеждане на безкрайността от възможности в една крайна пространствено-времева рамка на реализираната възможност; познаваемостта на това тяло се обосновава по линия на допускането на емпирическият метод на познание“ (с. 9).

Тезата е обоснована в цялата работа, но най-ярко изпъква в трета глава *Познаваемостта на органичното* тяло и изводите към нея. Макар и свързани най-вече с теорията и практиката на тогавашната медицина, те имат съвременно методологическа значение дори и с оглед на теоретическото самосъзнание, което не може да съществува без мрежа философско любопитство и обосноваващи ги експерименти с пряка практическа иска и етическа цел. Това обосновава и

3. Актуалност на темата и приноси

Приносният характер на работата е несъмнен както с избора на основен проблем, така и с неговото разработване на няколко равнища: историко-философско, научно-методологическо, предметно и приложно. С разглеждането на „органичното тяло“ Лидия Кондова успява да намери и използва термин, който обобщава традиционни философски и Лайбнинови понятия като монада, жива, телесна и хилеморфична субстанция. Така то става повод и за връзка с най-съвременни тенденции в интерпретацията на класическия философ по посока на един научен здрав разум. На него са му чужди доктринерските еднозначия и вманиаченото логицизиране, към които често се прибегва, когато се представя един философ като тъждество, включително и биографично, на битие и мислене. На фона на множество по същество маргинални и

ревизионистични интерпретации на „интересни“ теми представената работа може да се нарече „терапевтично нормализираща“ дори в медицинския смисъл на думата. За това допринася почти речниковото представяне на множество съвременни автори, които по един или друг повод са се отнасяли към проблема и то във връзка с Лайбниц. Това не е просто „систематизация на основните съвременни изследователски позиции по отношение на обекта на изследване“, както Лидия Кондова определя един от приносите си, а и класически възпитаваща процедура във времена на „пост-пост-модерност“. Не зная дали авторката има подобна съзнателна цел, но ми се струва, че тя е сред най-сериозните постижения.

Второто бе вече споменато, но следва да се повтори: убедителното представяне на Лайбниц отвъд познатите квалификации и класификации като метафизически идеалист и теоретико-познавателен реалист чрез комплексното разглеждане на организма, тялото, теорията и експеримента. В тази връзка са твърде интересни за по-нататъшна работа насоките, които се дават при представянето на историко-философския контекст при всички глави, но особено в третата.

Че философията е и начин на живот, е стара представа; това предполага философията да се занимава с живота и живото тяло в най-различни измерения. Лидия Кондова успява да съчетае това чрез един нов образ на Лайбниц, който липсва не само в нашата тъкувателска традиция, която, освен че рядко се занимава с извънфилософски теми откъм биографичен и текстови контекст, е склонна да търси еднозначни определения. В многозначното представяне на темата за органично тяло Лидия Кондова преодолява тия недоимъци и открива възможности за изследователски търсения. В това е и най-същественният принос на работата.

4. Основни критични бележки

Като ръководител на докторантурата нямам особено право на критични бележки, както и нямам особени заслуги в постиженията на Лидия Кондова. Доколкото смятам, че една историко-философска работа е свързана не само с понятийни изяснявания, но и с биографична фактология, основана на важни житейски събития, включително на такива, произтичащи от преки служебни задължения и интереси, в случая ми липсват достатъчни основания именно от подобно гледище. Известна слабост на работата е именно е пропускането на важен биографичен момент - влиянията на окултни кръгове и практики, които, макар и за кратко, са съществени в развитието на Лайбниц. За да отхвърли витализма и да се съсредоточи в проблемите на живота, Лайбниц за известно време е бил ако не под влияние, то все пак свързан с виталистични кръгове, които от

своя страна са били противници на Нютон и една алхимия на елементите. Може да се твърди с достатъчни основания, че напр. в *Пангея* Лайбниц прави опит да съчетае и двете в една протоеволюционистка теория, чието по-обстойно разглеждане, включително с нейните слабости и оправдани от времето наивности, би обогатило още повече работата.

5. Заключение:

Дисертационният труд *Лайбниц и проблемът за органичното тяло*

е самостоятелно, дългогодишно провеждано научно изследване, подкрепено с достатъчен брой научни прояви и публикации с несъмнен приносен характер.

Затова предлагам на научното жури да **присъди образователната и научна степен „доктор” на Лидия Боянова Кондова.**

13.05.2018

проф. д-р Димитър Денков